

Geliş Tarihi: 18/12/2022

Kabul Tarihi: 22/12/2022

TÜRK BANKACILIK SEKTÖRÜNDE PERFORMANS ÖLÇÜMÜ: 2011-2021 YILLARI ARASINDA KALKINMA VE YATIRIM BANKALARININ TOPSIS YÖNTEMİ İLE FİNANSAL PERFORMANSLARININ DEĞERLENDİRİLMESİ

Ömer Faruk KORKMAZ*

Reyhan Ayşen WOLFF**

ÖZET

Stratejik yönetimi meşgul eden konuların başında rekabet, işletme başarısı veya başarısızlıklarının nedenleri ile işletmelerin performanslarının ölçümü gelmektedir. Bu makalede modern işletmecilikte ideal organizasyon yapısına örnek teşkil edebilecek düzeyde faaliyet gösteren ve performans ölçümü için özellikle finansal göstergelerine rahatlıkla ulaşılabilen bankacılık sektörü ele alınmıştır. Dünyada ve Türkiye’de bankacılık ile ilgili performans ölçümleri ağırlıklı olarak finansal oranlar vasıtasıyla ve ticari bankalar düzeyinde yapılmıştır. Dolayısıyla bu çalışmada finansal oranlar kullanarak daha nadir bir şekilde üzerinde durulan kalkınma ve yatırım bankalarının performans ölçümleri ele alınmıştır. Çalışma 2011 ve 2021 yılları da dahil olmak üzere 11 yıl için Türkiye’de faaliyet gösteren 16 kalkınma ve yatırım bankası üzerinde yapılmıştır. Söz konusu bu bankalar sermaye mülkiyetleri bakımından sınıflandırmaya tabi tutularak TOPSIS yöntemi ile performansları karşılaştırılmıştır. Çalışmada 2011 ve 2016 yılları arasında en iyi performansı kamusal sermayeli bankaların gösterdiği tespit edilirken, kamusal sermayeli bankaların sonraki yıllarda en iyi ikinci performansı gösteren grup olduğu görülmüştür. 2017 ve 2021 yılları arasında ise Türkiye’de faaliyet gösteren yabancı sermayeli kalkınma ve yatırım bankalarının en iyi performansa sahip bankalar olduğu tespit edilmiştir. Ayrıca Türkiye’de faaliyet gösteren özel sermayeli kalkınma ve yatırım bankalarının ise 2011, 2013 ve 2014 yıllarında en iyi performans gösteren ikinci banka grubu iken diğer yıllarda en kötü performans sergileyen banka grubu olduğu bulgusuna ulaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler: TOPSIS, Performans Ölçümü, Bankacılık, Kalkınma ve Yatırım Bankaları

MEASURING PERFORMANCE IN THE TURKISH BANKING SECTOR: EVALUATION OF THE FINANCIAL PERFORMANCES OF DEVELOPMENT AND INVESTMENT BANKS BY THE TOPSIS METHOD BETWEEN 2011-2021

ABSTRACT

The main issues that occupy strategic management are competition, the reasons for business success or failure, and the measurement of the performance of businesses. In this article, the banking sector, which operates at a level that can set an example for the ideal organizational structure in modern business, and whose financial indicators can be easily accessed for performance measurement, is discussed. Performance measurements related to banking in the world and Turkey have been made mainly through financial ratios and at the level of commercial banks. Therefore, in this study, the performance measurements of development and investment banks, which are less emphasized by using financial ratios, are discussed. The study was conducted on 16 development and investment banks operating in Turkey, including the years 2011 and 2021. These banks were classified in terms of their capital ownership and their performances were compared with the TOPSIS method. In the study, while it was determined that the state-owned banks showed the best performance between 2011 and 2016, it was seen that the state-owned banks were the group with the second-best performance in the following years. Between 2017 and 2021, it has been determined that foreign capital development and investment banks operating in Turkey have the best performance. In addition, it has been found that while private capital development and investment banks operating in Turkey are the second-best-performing bank group in 2011, 2013, and 2014, they are the worst-performing bank group in other years.

Keywords: TOPSIS, Performance Measurement, Banking, Development and Investment Banks

* Öğr. Gör., Giresun Üniversitesi, Tirebolu Mehmet Bayrak MYO, E-posta: omer.faruk.korkmaz@giresun.edu.tr, ORCID: 0000-0002-3283-6174

** Prof. Dr., Giresun Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, E-posta: aysenwolff@hotmail.com, ORCID: 0000-0001-9496-9944

GİRİŞ

Ülkeden ülkeye küçük farklılık gösterecek de bankaların sınıflandırılması genelde ticari bankalar, yatırım bankaları, kalkınma bankaları, kıyı bankaları, özel amaçlı bankalar, katılım bankaları, merkez bankaları vb. şeklinde ifade edilmektedir (Babuşcu ve Hazar, 2017: 83). Bankalar finansal sistemde özellikle para ve kredi politikalarının baş aktörleridir. Dolayısıyla finansal piyasalarında vazgeçilmez kurumlardır. Bu kurumlardan ticaret bankalarının temin ettikleri fonların önemli bir kısmını kısa vadeli plasmanlara tahsis ettiği, kalkınma ve yatırım bankalarının ise orta ve uzun vadeli fon ihtiyacını karşılamaya yöneldiği bilinmektedir (Eyüpgiller, 2003: 21). Kalkınma ve yatırım bankaları özel fonksiyonlarıyla vasıtasıyla belirli hedefleri gerçekleştirmek üzere varlığını sürdüren ihtisas bankalarıdır. Kalkınma bankaları, kalkınma için ihtiyaç duyulan sermaye ve girişimin desteklenmesine katkıda bulunurken, yatırım bankası ise fon arzlarını sermaye piyasası vasıtasıyla fon talep edenlere aktarmak üzere faaliyetlerini yürütmektedirler (Takan ve Boyacıoğlu, 2011: 59). Son dönemlerde bankaların gerek finansal gerekse finansal olmayan unsurları göz önünde bulundurarak performans değerlendirmesine yönelik çalışmalar oldukça popülerdir. Bunun temel nedeni amaç ve hedeflerdeki başarı ve/veya başarısızlığı değerlendirmek, aynı zamanda eksikleri görebilmek ve kendi dışında gelişen çevresinde yaşanan gelişmelerin etkileri veya uyum sağlayabilme noktasında önemli fikirler sunmasıdır (Erdem, 2021: 305). Bu araştırma konusu kalkınma ve yatırım bankalarının performanslarının değerlendirilmesi oluşturmaktadır.

KAVRAMSAL ÇERÇEVE

Kalkınma ve Yatırım Bankaları

Kalkınma ve yatırım bankalarının birbirlerinden farklı oldukları kadar benzer yanları da bulunmaktadır. Çalışmada konunun daha iyi kavranması için kalkınma ve yatırım bankaları ayrı ayrı ele alınarak açıklanmasında fayda görülmektedir.

Kalkınma Bankaları

İkinci dünya savaşı sonrası ortaya çıkan Bretton Woods ikizlerinden Dünya Bankası'nın teşvikleriyle gelişmekte olan ülkelerde faaliyete geçtiği bilinen kalkınma bankaları, yatırımcılara kredi veya iştirak yoluyla fon sağladıkları bilinmektedir (Takan ve Boyacıoğlu, 2011: 59). Gelişmekte olan ülkelerin ihtiyaç duyduğu yatırım sermayesi eksikliğini gidermek ve teknik destek sağlayarak, müteşebbisin sanayinin temel alanlarına yönelmelerine imkan kazandırıp, endüstrileşme ve kalkınma sürecini ivmelendirmek temel amacı olan kuruluşlardır (Parasız, 2005: 245). Kalkınma bankaları plasmanlarını yukarıda ifade edildiği şekliyle gerçekleştirirken kaynak sağlama araçları olarak da; hükümetler ya da uluslararası kurumlarca sağlanan fonları veya tahvil ihracı yoluyla temin ettikleri fonları görmektedirler. Bu bankaların mevduat kabul etme yetkileri bulunmamaktadır (Babuşcu ve Hazar, 2017: 83). Kalkınma bankalarının üstlenmiş olduğu başlıca görev ve fonksiyonları aşağıdaki gibidir (Parasız, 2007: 80, Takan ve Boyacıoğlu, 2011: 59, Hazar ve Babuşcu 2017: 63).

- Sektörel çalışmalar yaparak, yatırım projeleri ve etütlerini hazırlayarak yatırımları özendirme, bir başka ifadeyle girişimcilere teknik ve idari destek sağlamak,
- Endüstriye veya yatırımlara orta ve uzun vadeli fon temin etmek,
- Yeni yatırım alanlarına öncülük yapmak (e-ticaret vb.)
- İç ve dış kaynakları sanayiye yönlendirmek,
- Hükümetin planladığı hedeflerle uyumlu ve hükümetle çatışmadan yabancı bankalardan teknik yardım almak ve yabancı sermayenin yatırımlara aktarılmasını sağlamak,
- Sermaye piyasasının gelişimine katkıda bulunmak.

Yatırım Bankaları

Yatırım bankacılığının doğuşu 17. yüzyıla dayanmaktadır. Özellikle Avrupa'da ticaret erbaplarının mallarını menkul kıymetlere çevirmesiyle ortaya çıktığı ifade edilmektedir. Sanayi devriminin Avrupa'da meydana gelmesine rağmen, Amerika'da gelişim göstermesinde olduğu gibi 18. yüzyılın sonu 19. yüzyılın

başlarında özellikle ABD’ hazine borçlanma araçlarının ve demiryolu şirketlerinin menkul kıymet ihraçlarıyla gelişen ABD sermaye piyasasının paralelinde serpiştiği söylenebilir (Takan ve Boyacıoğlu, 2011: 62). Yatırım bankaları her zaman finansal kurumların seçkinleri olarak algılanmıştır (Aluchna, 2012: 8). Dolayısıyla yatırım bankaları gelişmekte olan ülkelerden ziyade gelişmiş ülkelerde daha etkin olmaktadır (Takan ve Boyacıoğlu, 2011: 62). Bu açıdan bakıldığında yatırım bankacılığı için sermaye piyasalarının gelişmiş olduğu ülkelerde atıl halde fonları bulunan kurumsal yatırımcılara, bu fonların menkul kıymetlerde değerlendirilmelerinde danışmanlık ve aracılık hizmeti sağlayan kuruluşlar olarak tarif edebiliriz (Hazar ve Babuşçu 2017: 63). Ayrıca mevduat toplayamayan veya kabul edemeyen bu bankalar kalkınma bankalarının faaliyet alanlarının dışında kalan alanlarda etkinlik göstermekte ve ticari bankacılık yapmamaktadırlar (Takan ve Boyacıoğlu, 2011: 62). Konvansiyonel bankalara göre daha az çalışan ve şube ağıyla hizmet veren bu kuruluşların, genellikle orta ve uzun vadeli yatırım veya projeleri finanse etmek için temel fon kaynakları ihraç ettikleri menkul kıymetler ve sağladıkları kredilerdir (Babuşçu ve Hazar, 2017: 87). Yatırım bankalarının gelişebilmesi için en önemli ön koşulun sermaye piyasalarının gelişmiş olması gerekmektedir. Yatırım bankalarının bankacılık sektöründe üstlenmiş olduğu görev ve fonksiyonları aşağıdaki gibidir (Takan ve Boyacıoğlu, 2011: 62-65);

- Fon fazlasını yatırımlara aktarmak, ve fon arz edenlerin menfaatlerini korumak
- Yüklenim (Underwriting) hizmeti vermek
- Konsorsiyum oluşturmak
- En iyi gayret (risk üstlenmeden menkul kıymetlerin satışını yapmak)
- Danışmanlık hizmeti vermek
- Diğer hizmetler(firma satın alma ve birleşmelerine aracılık, şirket değerlendirme vb.)

Dünyada bölgesel kalkınma yatırım bankaları veya çok taraflı kalkınma bankaları (Multilateral development banks, MDB) olarak ifade edilen bankalarda mevcuttur. Birden fazla ülke tarafından finanse edilen bu bankalar; Avrupa İmar ve Kalkınma Bankası (EBRD), Afrika Kalkınma Bankası (AFDB), Asya Kalkınma Bankası (ADB), Amerikalılararası Kalkınma Bankası (IADB), İslam Kalkınma Bankası (IDB), Asya Altyapı Bankası (AIIB), Yeni Kalkınma Bankası (NDB)’ dir (Günal, 2019: 107). Bu bankaların yanı sıra Uluslararası İmar ve Kalkınma Bankası (IBRD), Uluslararası Finansman Kurumu (IFC), Uluslararası Kalkınma Birliği (IDA), Avrupa Yatırım Bankası (EIB), Uluslararası Kalkınma Ajansı (AID) gibi kuruluşlarda benzer fonksiyonları yürütmektedir (Takan ve Boyacıoğlu, 2011: 60).

Kalkınma ve Yatırım Bankaları Arasındaki Temel Farklılıklar

Kalkınma bankaları genellikle gelişmekte olan ülkelerde devlet desteğiyle kurulmaktadır. Devletin temin ettikleri fonlar, dış kredi ve özkaynaklarıyla yatırımlara destek sağlamaktadırlar. Özellikle ekonomi ve teknoloji üzerine eğilerek, kar güdüsüyle hareket etmeden imalat sanayine orta ve uzun vadeli finansman sağlarlar. Yatırım Bankaları ise genellikle gelişmiş sermaye piyasalarının olduğu ülkelerde özel sektör tarafından kurulmaktadır. Direkt kredi tahsis etmeyen ve karlılığı ön planda bulunduran bu kuruluşlar, işletmelere ağırlık vererek işletmelerin hisse senedi veya tahvil gibi araçlar vasıtasıyla sermaye piyasalarından uzun vadeli kaynak temin etmelerine aracılık yaparlar (www.acikders.org.tr’den aktaran Hazar ve Babuşçu, 2017: 63).

Türkiye’de Kalkınma ve Yatırım Bankacılığı

Kalkınma ve yatırım bankaları 5411 sayılı Bankacılık Kanunu’na göre “*mevduat veya katılım fonu kabul etme dışında; kredi kullandırmak esas olmak üzere faaliyet gösteren ve/veya özel kanunlarla kendilerine verilen görevleri yerine getiren kuruluşlar ile yurt dışında kurulu bu nitelikteki kuruluşların Türkiye’deki şubelerini, ifade etmektedir.*” Şeklinde tanımlanmaktadır. Ayrıca kanun kalkınma ve yatırım bankalarını “*Kalkınma ve yatırım bankaları, bu Kanunun 54, 55, 56, 57, 61, 63, 64, 106 ilâ 129 uncu maddeleri, 130 uncu maddesinin (a) bendi, 131 ilâ 142 nci maddeleri hariç olmak üzere diğer hükümlerine tâbidir*” şeklinde sınırlandırmıştır.

Türkiye bankacılık otoriteleri kalkınma ve yatırım bankalarını sermaye mülkiyetleri bakımından alt sınıflandırmaya tabi tutmuş ve bu sınıflandırma aşağıdaki gibidir (Türkiye Bankalar Birliği, 2022):

- Kamusal Sermayeli Kalkınma ve Yatırım Bankaları
- Özel Sermayeli Kalkınma ve Yatırım Bankaları
- Yabancı Sermayeli Kalkınma ve Yatırım Bankaları

Kamusal sermayeden kasıt sermayenin devlet tarafından veya kamu tüzel kişileri tarafından sağlanmasıdır. Özel sermayeden kasıt devlet veya kamu kuruluşlarının sermayeye katkı sunmadığı özel şahıs veya firmalar sermayeye sahip olmasıdır. Yabancı sermayeden kasıt ise sermayenin tamamı veya önemli bir kısmının yabancı uyruklu kişi veya yabancı tescilli firmaların sahip olmasını ifade etmektedir (Eyüpgiller, 2003: 26). Türkiye Bankalar Birliği'nin 1960-2020 Türk Bankacılık Sektörü adlı eserinde Türkiye'de özellikle 1965'e kadar kurulan 2 adet kalkınma ve yatırım bankası ile sektörde alanın doldurulmaya başlandığı, bu sayının 1980'de 3'e, 1990'da 10'a, 1995'de 13'e, 2000'de 18'e çıktığı ifade edilmiştir. Akabinde yaşanan bankacılık krizleriyle bu sayı 13'e düşmüştür (Türkiye Bankalar Birliği, 2020). 2021 yılı itibarıyla ise Türkiye'de 16 tane kalkınma ve yatırım bankası bulunmaktadır. Bu bankaların 3'ü kamu sermayeli, 9'u özel sermayeli ve 4'ü yabancı sermayeli bankadır (Türkiye Bankalar Birliği, 2021: 30). Türkiye'de faaliyet gösteren kalkınma ve yatırım bankaları Tablo 1'de tanıtılmaktadır.

Tablo 1. Türkiye'de Faaliyet Gösteren Kalkınma ve Yatırım Bankaları

Kamusal Sermayeli Kalkınma ve Yatırım Bankaları	Yıl
İller Bankası A.Ş.	1933
Türk Eximbank	1987
Türkiye Kalkınma ve Yatırım Bankası A.Ş.	1975
Özel Sermayeli Kalkınma ve Yatırım Bankaları	Yıl
Aktif Yatırım Bankası A.Ş.	1999
D Yatırım Bankası A.Ş.	2020
Destek Yatırım Bankası A.Ş.	2021
Diler Yatırım Bankası A.Ş.	1998
Golden Global Yatırım Bankası A.Ş.	2019
GSD Yatırım Bankası A.Ş.	1998
İstanbul Takas ve Saklama Bankası A.Ş.	1995
Nurol Yatırım Bankası A.Ş.	1999
Türkiye Sınai Kalkınma Bankası A.Ş.	1950
Yabancı Sermayeli Kalkınma ve Yatırım Bankaları	Yıl
Bank of America Yatırım Bank A.Ş.	1992
BankPozitif Kredi ve Kalkınma Bankası A.Ş.	1999
Pasha Yatırım Bankası A.Ş.	1987
Standard Chartered Yatırım Bankası Türk A.Ş.	1990

Kaynak: Türkiye Bankalar Birliği, Türkiye'de Faaliyet Gösteren Bankalar

Türkiye'de kalkınma ve yatırım bankaları 1958-1965 yılları arasında daha önceden kurulmuş tesislerin iyileştirilmesini üstlenmiş, 1973-1980 yılları arasında ise KOBİ'lerin finansman ihtiyaçlarını karşılamaya yönelmiş, 1980 ve 1990 yılları arasında ise turizm ve ihracatın desteklenmesi fonksiyonlarını yürütmeye çalışmıştır (Takan ve Boyacıoğlu, 2011: 65). Günümüzde ise yukarıdaki fonksiyonların haricinde sermaye piyasasının gelişmesiyle aracılık fonksiyonlarının arttığı gözlemlenmektedir.

Kalkınma ve Yatırım Bankalarının Performans Ölçümleriyle İlgili Literatür Taraması

Kalkınma ve yatırım bankacılığı ile ilgili yapılan çalışmalara literatürde çok az rastlanmaktadır. Özellikle yatırım bankacılığının küresel yapısı performansının uluslararası karşılaştırmalı ölçümünü gerektirebilir. Yatırım bankacılığı ile ilgili çalışmalarının azlığı üç ana faktörle açıklanmaktadır. Bunlardan ilki kaliteli verinin eksikliği, ikincisi yatırım bankalarının üretim sürecinin kendine özgü doğasını başarılı bir şekilde modellemedeki zorluklar ve üçüncüsü ise çeşitli ülkelerdeki farklı çevresel koşulları doğru bir şekilde hesaba katma ihtiyacının varlığıdır (Radic vd., 2012: 84). Aşağıdaki tabloda dünyada ve Türkiye'de kalkınma ve yatırım bankalarının performans ölçümü ile ilgili yapılmış akademik çalışmalar kapsam ve bulguları Tablo 2'de özetlenerek aktarılmıştır.

Tablo 2. Kalkınma ve Yatırım Bankalarının Performans Ölçümleriyle İlgili Literatür Taraması

Araştırmacılar	Araştırmanın Konusu	Bulgular
Arslan ve Bora (2022)	Çalışmada Türk bankacılık sektöründe faaliyette bulunan kalkınma ve yatırım bankalarının 2015-2020 dönemi performansları özkaynak karlılığı bileşenlerine göre incelenmiştir.	Kalkınma ve yatırım bankalarının bankacılık sektörü ortalamasına göre daha yüksek aktif karlılığı elde ettiği tespit edilmiştir.
Aslan ve Çetin (2022)	Araştırmada 2002-2020 yıllarını kapsayan dönemde seçilen ekonomik kırılganlık göstergeleri ile Türkiye'deki verilerine ulaşılabilen yatırım bankalarının ortalama aktif karlılıkları korelasyon ve regresyon analiziyle ortaya konmaya çalışılmıştır.	Yapılan çalışmada bankaların aktif karlılığı ile Cari Denge/GSYH oranı ve Toplam Dış Borç/Yıllık ihracat Oranı arasında istatistiki anlamlılık ve etkinin var olduğu ifade edilmiştir.
Karadağ, Hazar ve Babuşcu (2022)	Araştırmada Türk Bankacılık sektöründe faaliyet gösteren kalkınma ve yatırım bankalarının 2010-2019 yılları arasında Sermaye mülkiyetleri yapılarına göre performansları analize tabi tutulmuştur.	Yapılan çalışma sonucunda Diler Yatırım Bankası ve Merrill Lynch Yatırım Bankası en iyi performansa sahip iken, Türkiye Sınai Kalkınma Bankası ve Aktif Yatırım Bankası'nın kötü performans sahip olduğu sonucuna ulaşılmıştır.
Özcan (2020)	Çalışmada 2014-2018 yılları arasındaki dönem için Türk bankacılık sektöründe faaliyette bulunan kamu sermayeli kalkınma ve yatırım bankalarının performansı ölçülmüştür	Yapılan çalışma sonucunda Türk Eximbank tüm analiz döneminde en yüksek performansı sergileyen banka bulunmuştur.
Ali ve Oudat (2020)	Araştırma, 2014'ten 2018'e kadar Bahreyn'deki 11 yatırım bankası üzerinde finansal riskin listelenen performansa etkisini ölçmeye çalışmaktadır.	Yapılan çalışma sonucu sermaye riskinin en önemli risk türü olduğu tespit edilmiştir.
Kamamia ve Lucy (2018)	Araştırmada makroekonomik değişkenlerin Kenya'daki yatırım bankalarının finansal performansı üzerindeki etkisi belirlenmeye çalışılmıştır.	Araştırmada bireysel olarak faiz oranı, enflasyon oranları ve döviz kurlarının Kenya'daki yatırım bankalarının finansal performansının önemli belirleyicileri olduğu, ekonomik büyümenin ise önemli bir belirleyici olmadığını ortaya konmuştur.
Karahanoglu (2017)	Araştırma 2005 ve 2016 yılları arasında Türkiye'de faaliyet gösteren 10 adet kalkınma ve yatırım bankasının çeyrek yıllık bilanço verilerinden türetilen bankaya özgü değişkenler ile makroekonomik değişkenler kullanılarak aktif karlılığı panel data yöntemi ile analiz edilmiştir.	Çalışmada banka içi ve banka dışı makro değişkenlerin aktif karlılık üzerinde etkin olduğu gösterilmiştir.
Mamatzakı ve Bermpei, (2015)	Araştırma 2000-2012 yılları boyunca ABD yatırım bankalarının performansı üzerinde yönetişimin etkisine odaklanmaktadır.	Çalışmada yönetim kurulu boyutunun, temsilci maliyetiyle tutarlı olarak performans üzerinde olumsuz bir etkiye sahip olduğunu tespit edilmiştir.
Radić, Fiordelisi, Girardone (2012)	Çalışma G7 ülkeleri (Kanada, Fransa, Almanya, İtalya, Japonya, İngiltere ve ABD) ve İsviçre'de yatırım bankası örneği için maliyet ve kar verimliliğini analiz etmektedir	Araştırmada çevresel faktörlerin hesaba katılmaması yatırım bankalarının verimlilik puanlarını önemli ölçüde saptırabileceğini bulgusuna ulaşılmaktadır.
Chung (1996)	Araştırma 1980-1989 yılları arasında yatırım bankaları arasındaki ilişki stratejiler ve örgütsel performans arasındaki karşılıklı etki süreçlerini analiz etmektedir.	Çalışmada, genişleme stratejisinin uzun vadeli performansı artırdığı, popülerlik stratejisinin ise azalttığını tespit edilmiştir.

MATERYAL VE YÖNTEM

Araştırma kapsamında Türkiye Bankalar Birliği'nde "Seçilmiş Rasyolar" adı altında yayınlanan raporlardan kalkınma ve yatırım bankalarına ait elde edilen veriler yararlanılmıştır. Bu kapsamda kalkınma ve yatırım bankalarının finansal performanslarını ölçebilmek amacıyla 2011-2021 arası dönem olarak sınırlandırma yapılarak araştırmaya dahil edilmiştir. Yöntem olarak ise bankacılık ile ilgili performans ölçümünde literatürde kullanılan çok kriterli karar verme tekniklerinden yararlanılmış ve Hwang ve Yoon referansı ile Chen ve Hwang

(1981) tarafından sunulan TOPSIS (Technique For Order Preference By Similarity To An Ideal Solution) yöntemi tercih edilmiştir. TOPSIS yönteminin tercih edilme nedeni bu yöntemin, nitel bir çevrim yapılmaksızın, doğrudan veri üzerine uygulanabilmesidir (Akmeşe vd., 2016: 99; Sunar vd., 2018: 1172). Bir diğer nedeni ise, bu çalışmanın sonuçları ile literatürde TOPSIS yöntemiyle bankalarda performans ölçümüne yönelik yapılan çalışmaların sonuçlarıyla karşılaştırılmasına imkân vermektir. Araştırmanın belirli bir dönemi kapsamaması, belirli kriterler üzerinden yapılması ve kriterlerin eşit ağırlıklandırılması araştırmanın önemli sınırlılıklarını oluşturmaktadır. Literatür incelendiğinde TOPSIS yönteminin genel olarak yedi aşamadan oluşmakta ve bu uygulama aşamaları (Ömürbek ve Kınay, 2013: 352-355):

1. Aşama: Karar Matrisinin Oluşturulması
2. Aşama: Normalize edilmiş Karar Matrisinin Oluşturulması
3. Aşama: Ağırlıklı Karar Matrisinin Oluşturulması
4. Aşama: Pozitif İdeal (d+) ve Negatif İdeal (d-) Çözüm Kümelerinin Oluşturulması
5. Aşama: Ayrım Ölçülerinin Hesaplanması
6. Aşama: İdeal Çözüme Göreli Yakınlığın Hesaplanması
7. Aşama: Her Bir Alternatifin Göreceli Sıralaması ve Puanlarının Bulunması

Araştırmada ilk olarak Türkiye Bankalar Birliği'nde yayınlanan raporlardan, 2011-2021 yılları arasında kalkınma ve yatırım bankalarına ait araştırma kapsamında belirlenen kriterler doğrultusunda veri seti oluşturulmuştur. Ayrıca TOPSIS yönteminin uygulama aşamaları açıklanırken her aşamada araştırmanın amacı kapsamında dahil edilen performans ölçümü için hesaplamaları da gerçekleştirilmiştir.

Tablo 3. 2011-2021 Yılları Arasında Kalkınma ve Yatırım Bankalarının Finansal Oranları

		SY		BY	AK	LO		KO		GGY	
		SY1	SY2	BY1	AK1	LO1	LO2	KO1	KO2	GGY1	GGY2
2011	K	71,3	52,9	26,7	74,3	22,2	183,4	2,4	4,2	1.136,9	243,8
	Ö	19,4	15,0	52,4	57,3	38,5	116,1	2,7	16,9	292,1	217,2
	Y	25,6	20,7	63,1	46,8	39,5	148,0	0,4	1,5	179,4	110,8
2012	K	42,3	43,8	37,0	79,3	18,5	131,8	2,0	4,3	599,1	207,4
	Ö	18,3	15,5	47,5	54,0	43,6	121,3	2,8	18,3	283,9	206,4
	Y	29,3	17,6	49,8	30,7	58,0	209,0	1,6	8,4	210,4	137,5
2013	K	42,0	34,1	47,2	86,2	11,2	176,3	1,6	4,3	567,0	211,3
	Ö	18,0	14,7	50,2	55,6	40,1	100,5	2,4	15,8	300,5	204,0
	Y	25,2	24,8	41,3	55,9	27,0	184,4	0,9	4,2	181,0	122,9
2014	K	42,2	30,2	52,0	86,2	11,4	233,0	2,1	6,4	547,4	229,7
	Ö	18,3	15,1	46,5	55,5	40,2	112,6	2,3	15,3	252,7	178,2
	Y	27,5	29,1	28,1	55,8	28,6	165,4	-2,3	-8,8	178,3	129,2
2015	K	34,9	26,7	55,9	88,6	8,6	168,8	1,9	6,6	464,6	215,2
	Ö	16,3	12,8	50,0	53,0	39,5	116,7	2,1	15,5	230,5	172,0
	Y	31,0	31,5	31,8	62,5	27,5	362,4	-2,9	-9,5	203,4	83,8
2016	K	27,3	20,7	60,4	85,7	9,9	228,2	1,6	6,9	366,6	206,8
	Ö	15,3	12,6	49,2	56,4	35,7	125,5	2,2	17,1	230,7	171,2
	Y	30,3	32,1	36,4	69,0	23,4	294,8	1,1	3,3	223,1	125,9
2017	K	27,3	19,3	64,0	91,8	6,1	68,7	1,6	7,8	303,4	196,5
	Ö	16,2	12,3	49,0	58,3	34,1	110,9	2,4	19,2	240,7	188,2
	Y	38,3	34,2	24,8	57,3	33,8	237,7	3,8	11,5	211,1	147,9
2018	K	28,1	14,8	67,3	91,5	4,6	65,5	1,5	9,2	207,2	202,5
	Ö	16,2	12,8	46,4	55,3	25,3	96,3	2,6	20,5	216,8	202,5
	Y	45,9	44,8	38,1	55,0	20,6	235,2	3,8	9,7	254,0	228,0
2019	K	28,8	14,8	67,3	85,6	8,3	124,1	1,8	12,2	200,6	198,7
	Ö	18,0	13,4	44,2	52,4	28,3	80,7	2,4	18,6	208,2	197,1
	Y	44,7	43,2	36,9	52,7	22,1	154,6	5,0	11,4	385,0	290,1
2020	K	28,9	14,0	68,2	82,0	11,1	211,6	1,6	11,4	215,1	220,0
	Ö	18,9	11,9	35,9	51,8	27,9	72,5	2,1	16,5	240,4	236,7
	Y	40,2	34,7	30,3	47,8	36,3	403,9	2,9	7,7	346,5	257,8
2021	K	23,9	10,9	69,6	82,9	10,9	143,2	1,8	15,2	238,0	234,0
	Ö	19,1	8,6	38,4	48,3	32,8	81,2	2,2	22,1	239,0	251,3
	Y	30,1	23,4	28,2	40,8	42,7	124,7	4,8	17,6	336,0	315,4

Not: K: Kamusal Sermayeli Bankalar, Ö: Özel Sermayeli Bankalar, Y: Yabancı Bankalar

Karar Matrisinin Oluşturulması: İlk aşama olmasından dolayı bu aşamanın doğru şekilde yapılması aynı zamanda diğer aşamaların da doğru bir şekilde yürütülmesi açısından oldukça önemlidir. Her bir kritere ait değerlerin kareleri toplamının karekökü alınarak bağlı değer hesaplanır.

Tablo 4. 2011-2021 Yılları Arasında Kalkınma ve Yatırım Bankalarının Standart Karar Matrisi

		SY		BY	AK	LO		KO		GGY	
		SY1	SY2	BY1	AK1	LO1	LO2	KO1	KO2	GGY1	GGY2
2011	K	5085,5	2798,8	711,37	5515,30	492,51	33648,63	5,85	17,23	1292632,9	59421,9
	Ö	375,2	225,0	2745,13	3285,15	1484,16	13468,90	7,38	284,42	85316,4	47167,1
	Y	657,9	428,0	3979,00	2186,48	1556,73	21898,98	0,13	2,23	32180,2	12281,9
	B.D.	78,22	58,7	86,23	104,82	59,44	262,71	3,66	17,43	1187,4	344,7
2012	K	1789,3	1915,4	1368,14	6282,85	342,20	17370,94	4,12	18,08	358915,2	43031,7
	Ö	336,3	240,2	2260,61	2920,24	1900,42	14712,91	7,80	334,18	80580,6	42584,2
	Y	857,9	311,2	2476,36	939,77	3365,90	43694,38	2,53	70,19	44272,9	18895,7
	B.D.	54,62	49,6	78,14	100,71	74,89	275,28	3,80	20,55	695,5	323,2
2013	K	1763,1	1163,8	2224,73	7437,62	124,64	31068,76	2,71	18,62	321511,2	44630,4
	Ö	324,2	215,7	2519,65	3089,93	1611,50	10108,27	5,64	249,45	90322,0	41624,1
	Y	632,7	615,9	1703,80	3120,14	727,67	33999,45	0,75	17,76	32749,1	15107,9
	B.D.	52,15	44,6	80,30	116,82	49,64	274,18	3,02	16,91	666,7	318,3
2014	K	1783,5	911,8	2698,99	7431,67	130,82	54277,20	4,24	41,52	299607,0	52777,7
	Ö	333,6	227,0	2165,25	3078,56	1613,47	12673,54	5,16	232,63	63843,0	31754,3
	Y	757,6	846,6	791,34	3111,29	815,79	27365,94	5,50	76,72	31784,4	16683,8
	B.D.	53,62	44,5	75,20	116,71	50,60	307,11	3,86	18,73	628,6	318,1
2015	K	1217,6	711,3	3124,60	7856,60	74,38	28484,07	3,44	43,19	215812,6	46317,4
	Ö	264,7	163,2	2504,56	2805,20	1559,21	13611,97	4,58	241,33	53115,3	29578,4
	Y	963,9	992,8	1013,40	3911,01	754,63	131357,84	8,31	90,30	41379,4	7029,8
	B.D.	49,46	43,2	81,50	120,72	48,87	416,48	4,04	19,36	557,0	287,9
2016	K	742,7	427,6	3653,17	7343,64	98,15	52065,17	2,54	47,45	134407,4	42764,3
	Ö	234,7	157,5	2424,07	3182,63	1272,23	15745,06	4,67	291,77	53226,0	29306,0
	Y	915,2	1029,1	1326,39	4767,61	547,42	86922,77	1,13	11,21	49752,8	15839,8
	B.D.	43,51	40,1	86,04	123,67	43,79	393,36	2,89	18,72	487,2	296,5
2017	K	746,5	372,7	4094,87	8434,84	37,44	4722,59	2,42	60,86	92027,9	38626,3
	Ö	263,1	152,0	2397,75	3399,92	1164,33	12293,45	5,68	367,60	57928,8	35419,1
	Y	1465,3	1170,9	614,06	3281,12	1139,42	56496,61	14,58	132,07	44573,0	21871,8
	B.D.	49,75	41,1	84,30	122,95	48,39	271,13	4,76	23,68	441,0	309,7
2018	K	786,9	217,8	4526,00	8371,44	21,56	4288,26	2,30	84,15	42922,9	41026,1
	Ö	261,5	164,6	2151,67	3058,69	640,13	9266,32	6,66	418,45	46983,1	41009,4
	Y	2108,2	2003,6	1449,56	3027,15	425,09	55336,20	14,61	93,39	64495,6	52000,8
	B.D.	56,18	48,8	90,15	120,24	32,97	262,47	4,85	24,41	392,9	366,1
2019	K	828,4	220,0	4524,61	7327,16	69,22	15401,73	3,26	148,69	40223,7	39471,0
	Ö	323,8	179,1	1955,91	2750,75	803,52	6508,00	6,00	347,53	43344,4	38855,5
	Y	2000,1	1863,8	1364,59	2779,02	487,41	23913,18	25,18	130,60	148243,6	84168,0
	B.D.	56,15	47,5	88,57	113,39	36,88	214,06	5,87	25,04	481,4	403,1
2020	K	834,1	196,4	4655,77	6729,78	124,32	44780,92	2,70	130,57	46252,0	48412,6
	Ö	359,0	140,78	1290,88	2684,28	776,16	5250,26	4,26	271,17	57782,2	56040,2
	Y	1614,0	1201,73	919,02	2287,68	1318,41	163170,95	8,68	59,15	120031,9	66479,6
	B.D.	52,98	39,23	82,86	108,17	47,11	461,74	3,95	21,47	473,3	413,4
2021	K	568,8	119,43	4840,14	6873,31	118,75	20506,65	3,40	231,03	56637,6	54748,1
	Ö	365,8	73,49	1470,91	2335,55	1072,57	6596,75	4,71	489,94	57119,8	63137,3
	Y	907,5	547,31	794,81	1661,13	1822,80	15555,39	23,33	309,12	112890,3	99494,0
	B.D.	42,92	27,21	84,30	104,26	54,90	206,54	5,61	32,09	476,0	466,24

Not: B.D. : Bağlı Değer

Normalize edilmiş Karar Matrisinin Oluşturulması: Karar matrisini normalize etmek için karar matrisindeki her bir sütundaki değerlerinin kareleri toplanarak elde edilen değerlerin karekökleri hesaplanarak bağlı değer elde edilmektedir. Daha sonrasında her bir değer kendi sütununun bağlı değerine bölünerek bir sonraki aşama için (0-1 arası değerler) matris oluşturulmaktadır.

Tablo 5. 2011-2021 Yılları Arasında Kalkınma ve Yatırım Bankalarının Normalize Edilmiş Karar Matrisi

		SY		BY	AK	LO		KO		GGY	
		SY1	SY2	BY1	AK1	LO1	LO2	KO1	KO2	GGY1	GGY2
2011	K	65,01	47,6	8,25	52,62	8,29	128,0	1,60	0,99	1088,5	172,3
	Ö	4,80	3,83	31,84	31,34	24,97	51,2	2,02	16,3	71,8	136,8
	Y	8,41	7,29	46,14	20,86	26,19	83,3	0,04	0,13	27,1	35,62
2012	K	32,76	38,5	17,51	62,38	4,57	63,1	1,08	0,88	516,0	133,1
	Ö	6,16	4,84	28,93	29,00	25,38	53,4	2,05	16,2	115,8	131,7
	Y	15,71	6,27	31,69	9,33	44,94	158,7	0,66	3,42	63,6	58,4
2013	K	33,81	26,0	27,71	63,67	2,51	113,3	0,90	1,10	482,1	140,1
	Ö	6,22	4,83	31,38	26,45	32,47	36,87	1,87	14,7	135,4	130,7
	Y	12,13	13,7	21,22	26,71	14,66	124,0	0,25	1,05	49,1	47,4
2014	K	33,26	20,4	35,89	63,68	2,59	176,7	1,10	2,22	476,5	165,8
	Ö	6,22	5,09	28,79	26,38	31,89	41,2	1,34	12,4	101,5	99,8
	Y	14,13	19,0	10,52	26,66	16,12	89,1	1,43	4,10	50,5	52,4
2015	K	24,62	16,4	38,34	65,08	1,52	68,3	0,85	2,23	387,4	160,8
	Ö	5,35	3,78	30,73	23,24	31,91	32,6	1,13	12,4	95,3	102,7
	Y	19,49	22,9	12,43	32,40	15,44	315,4	2,06	4,66	74,2	24,4
2016	K	17,07	10,6	42,46	59,38	2,24	132,3	0,88	2,53	275,8	144,2
	Ö	5,40	3,92	28,17	25,74	29,05	40,0	1,62	15,5	109,2	98,8
	Y	21,04	25,6	15,42	38,55	12,50	220,9	0,39	0,60	102,1	53,4
2017	K	15,01	9,05	48,57	68,61	0,77	17,4	0,51	2,57	208,6	124,7
	Ö	5,29	3,69	28,44	27,65	24,06	45,3	1,19	15,5	131,3	114,3
	Y	29,45	28,4	7,28	26,69	23,55	208,3	3,06	5,58	101,0	70,6
2018	K	14,01	4,46	50,20	69,62	0,65	16,3	0,47	3,45	109,2	112,0
	Ö	4,66	3,37	23,87	25,44	19,42	35,3	1,37	17,1	119,5	112,0
	Y	37,52	41,0	16,08	25,18	12,89	210,8	3,01	3,83	164,1	142,0
2019	K	14,76	4,63	51,08	64,62	1,88	71,9	0,56	5,94	83,5	97,92
	Ö	5,77	3,77	22,08	24,26	21,79	30,4	1,02	13,8	90,0	96,39
	Y	35,62	39,1	15,41	24,51	13,22	111,7	4,29	5,22	307,9	208,8
2020	K	15,74	5,01	56,19	62,21	2,64	96,9	0,68	6,08	97,7	117,1
	Ö	6,78	3,59	15,58	24,81	16,48	11,3	1,08	12,6	122,0	135,5
	Y	30,46	30,6	11,09	21,15	27,99	353,3	2,19	2,76	253,5	160,8
2021	K	13,25	4,39	57,42	65,93	2,16	99,2	0,61	7,20	118,9	117,4
	Ö	8,52	2,70	17,45	22,40	19,54	31,9	0,84	15,2	119,9	135,4
	Y	21,14	20,1	9,43	15,93	33,20	75,3	4,16	9,63	237,1	213,4
Ağr.		0,08	0,08	0,17	0,17	0,08	0,08	0,08	0,08	0,08	0,08

Kalkınma ve yatırım bankalarının 2011-2021 yılları arasındaki performanslarının değerlendirilmesi için 6 ana kriter ve 10 alt kriter kullanılarak aynı zamanda bu kriterler eşit ağırlıklandırılmıştır.

Tablo 6. Kullanılan Kriterlerin Hesaplanan Ağırlıkları

Ana Kriterler	Alt Kriterler	Ağırlıklar
Sermaye Yeterliliği (0,17)	Sermaye Yeterliliği Rasyosu (0,5)	0,08
	Özkaynaklar / Toplam Aktifler (0,5)	0,08
Bilanço Yapısı (0,17)	Alınan Krediler/Toplam Varlıklar	0,17
Aktif Kalitesi (0,17)	Toplam Krediler / Toplam Varlıklar	0,17
Likidite Oranları (0,17)	Likit Aktifler / Toplam Aktifler (0,5)	0,08
	Likit Aktifler / Kısa Vadeli Yükümlülükler (0,5)	0,08
Karlılık Oranları (0,17)	Net Kar / Toplam Aktifler (0,5)	0,08
	Net Kar / Özkaynaklar (0,5)	0,08
Gelir Gider Yapısı (0,17)	Faiz Gelirleri / Faiz Giderleri (0,5)	0,08
	Toplam Gelirler / Toplam Giderler (0,5)	0,08

Ağırlıklı Standart Karar Matrisinin Oluşturulması: Bu aşamada normalize edilen karar matrisine ağırlıklandırma işlemi yapılmaktadır. Daha sonrasında kriterlere ağırlıklarının toplamı, 1 sayısına eşit olacak şekilde dağıtılır. Ağırlıklandırma işlemi yapılarak matris oluşturulmaktadır.

Tablo 7. 2011-2021 Yılları Arasında Kalkınma ve Yatırım Bankalarının Ağırlıklandırılmış Karar Matrisi (2006 Yılı)

		SY		BY	AK	LO		KO		GGY	
		SY1	SY2	BY1	AK1	LO1	LO2	KO1	KO2	GGY1	GGY2
2011	K	5,42	3,97	1,37	8,77	0,69	10,67	0,13	0,08	90,71	14,36
	Ö	0,40	0,32	5,31	5,22	2,08	4,27	0,17	1,36	5,99	11,40
	Y	0,70	0,61	7,69	3,48	2,18	6,95	0,00	0,01	2,26	2,97
	Min	0,40	0,32	1,37	3,48	0,69	4,27	0,00	0,01	2,26	2,97
	Max	5,42	3,97	7,69	8,77	2,18	10,67	0,17	1,36	90,71	14,36
2012	K	2,73	3,21	2,92	10,40	0,38	5,26	0,09	0,07	43,00	11,09
	Ö	0,51	0,40	4,82	4,83	2,11	4,45	0,17	1,35	9,65	10,98
	Y	1,31	0,52	5,28	1,56	3,75	13,23	0,06	0,28	5,30	4,87
	Min	0,51	0,40	2,92	1,56	0,38	4,45	0,06	0,07	5,30	4,87
	Max	2,73	3,21	5,28	10,40	3,75	13,23	0,17	1,35	43,00	11,09
2013	K	2,82	2,17	4,62	10,61	0,21	9,44	0,07	0,09	40,18	11,68
	Ö	0,52	0,40	5,23	4,41	2,71	3,07	0,16	1,23	11,29	10,89
	Y	1,01	1,15	3,54	4,45	1,22	10,33	0,02	0,09	4,09	3,95
	Min	0,52	0,40	3,54	4,41	0,21	3,07	0,02	0,09	4,09	3,95
	Max	2,82	2,17	5,23	10,61	2,71	10,33	0,16	1,23	40,18	11,68
2014	K	2,77	1,71	5,98	10,61	0,22	14,73	0,09	0,18	39,71	13,82
	Ö	0,52	0,42	4,80	4,40	2,66	3,44	0,11	1,03	8,46	8,32
	Y	1,18	1,58	1,75	4,44	1,34	7,43	0,12	0,34	4,21	4,37
	Min	0,52	0,42	1,75	4,40	0,22	3,44	0,09	0,18	4,21	4,37
	Max	2,77	1,71	5,98	10,61	2,66	14,73	0,12	1,03	39,71	13,82
2015	K	2,05	1,37	6,39	10,85	0,13	5,70	0,07	0,19	32,28	13,40
	Ö	0,45	0,31	5,12	3,87	2,66	2,72	0,09	1,04	7,95	8,56
	Y	1,62	1,91	2,07	5,40	1,29	26,28	0,17	0,39	6,19	2,03
	Min	0,45	0,31	2,07	3,87	0,13	2,72	0,07	0,19	6,19	2,03
	Max	2,05	1,91	6,39	10,85	2,66	26,28	0,17	1,04	32,28	13,40
2016	K	1,42	0,89	7,08	9,90	0,19	11,03	0,07	0,21	22,99	12,02
	Ö	0,45	0,33	4,70	4,29	2,42	3,34	0,13	1,30	9,10	8,24
	Y	1,75	2,13	2,57	6,43	1,04	18,41	0,03	0,05	8,51	4,45
	Min	0,45	0,33	2,57	4,29	0,19	3,34	0,03	0,05	8,51	4,45
	Max	1,75	2,13	7,08	9,90	2,42	18,41	0,13	1,30	22,99	12,02
2017	K	1,25	0,75	8,10	11,43	0,06	1,45	0,04	0,21	17,39	10,39
	Ö	0,44	0,31	4,74	4,61	2,01	3,78	0,10	1,29	10,95	9,53
	Y	2,45	2,37	1,21	4,45	1,96	17,36	0,26	0,46	8,42	5,89
	Min	0,44	0,31	1,21	4,45	0,06	1,45	0,04	0,21	8,42	5,89
	Max	2,45	2,37	8,10	11,43	2,01	17,36	0,26	1,29	17,39	10,39
2018	K	1,17	0,37	8,37	11,60	0,05	1,36	0,04	0,29	9,10	9,34
	Ö	0,39	0,28	3,98	4,24	1,62	2,94	0,11	1,43	9,96	9,33
	Y	3,13	3,42	2,68	4,20	1,07	17,57	0,25	0,32	13,68	11,84
	Min	0,39	0,28	2,68	4,20	0,05	1,36	0,04	0,29	9,10	9,33
	Max	3,13	3,42	8,37	11,60	1,62	17,57	0,25	1,43	13,68	11,84
2019	K	1,23	0,39	8,51	10,77	0,16	6,00	0,05	0,49	6,96	8,16
	Ö	0,48	0,31	3,68	4,04	1,82	2,53	0,09	1,16	7,50	8,03
	Y	2,97	3,26	2,57	4,08	1,10	9,31	0,36	0,43	25,66	17,40
	Min	0,48	0,31	2,57	4,04	0,16	2,53	0,05	0,43	6,96	8,03
	Max	2,97	3,26	8,51	10,77	1,82	9,31	0,36	1,16	25,66	17,40
2020	K	1,31	0,42	9,36	10,37	0,22	8,08	0,06	0,51	8,14	9,76
	Ö	0,56	0,30	2,60	4,14	1,37	0,95	0,09	1,05	10,17	11,30
	Y	2,54	2,55	1,85	3,52	2,33	29,45	0,18	0,23	21,13	13,40
	Min	0,56	0,30	1,85	3,52	0,22	0,95	0,06	0,23	8,14	9,76
	Max	2,54	2,55	9,36	10,37	2,33	29,45	0,18	1,05	21,13	13,40
2021	K	1,10	0,37	9,57	10,99	0,18	8,27	0,05	0,60	9,91	9,79
	Ö	0,71	0,23	2,91	3,73	1,63	2,66	0,07	1,27	10,00	11,28
	Y	1,76	1,68	1,57	2,66	2,77	6,28	0,35	0,80	19,76	17,78
	Min	0,71	0,23	1,57	2,66	0,18	2,66	0,05	0,60	9,91	9,79
	Max	1,76	1,68	9,57	10,99	2,77	8,27	0,35	1,27	19,76	17,78

Pozitif İdeal (d+) ve Negatif İdeal (d-) Çözüm Kümelerinin Oluşturulması: İdeal çözüm setinin içerisinde elde edilen bu değer; matriste yer alan her bir sütunda (kriterde) pozitif ve negatif uzaklıklarının belirlenmesini ifade etmektedir. Pozitif İdeal ve Negatif İdeal çözümleri oluşturulur. Ağırlıklandırılmış matristeki her sütundaki en büyük ve en küçük değerler seçilmektedir. Pozitif seçimde kriter fayda veya getiri ise en büyük değer seçilir, kriter kayıp veya maliyet unsuru ise en küçük değer seçilir. Negatif çözümde ise tam tersi bir durum söz konusudur.

Tablo 8. 2011-2021 Yılları Arasında Kalkınma ve Yatırım Bankalarının Pozitif Uzaklık Değerleri

		SY		BY	AK	LO		KO		GGY	
		SY1	SY2	BY1	AK1	LO1	LO2	KO1	KO2	GGY1	GGY2
2011	K	0,00	0,00	6,32	0,00	1,49	0,00	0,03	1,28	0,00	0,00
	Ö	5,02	3,65	2,38	3,55	0,10	6,40	0,00	0,00	84,72	2,96
	Y	4,72	3,36	0,00	5,29	0,00	3,73	0,17	1,35	88,45	11,39
2012	K	0,00	0,00	2,36	0,00	3,36	7,97	0,08	1,28	0,00	0,00
	Ö	2,22	2,81	0,46	5,56	1,63	8,77	0,00	0,00	33,35	0,12
	Y	1,42	2,69	0,00	8,84	0,00	0,00	0,12	1,07	37,70	6,22
2013	K	0,00	0,00	0,61	0,00	2,50	0,89	0,08	1,14	0,00	0,00
	Ö	2,30	1,77	0,00	6,20	0,00	7,26	0,00	0,00	28,89	0,79
	Y	1,81	1,02	1,69	6,16	1,48	0,00	0,13	1,14	36,09	7,73
2014	K	0,00	0,00	0,00	0,00	2,44	0,00	0,03	0,85	0,00	0,00
	Ö	2,25	1,28	1,18	6,22	0,00	11,29	0,01	0,00	31,25	5,51
	Y	1,59	0,12	4,23	6,17	1,31	7,30	0,00	0,69	35,50	9,45
2015	K	0,00	0,54	0,00	0,00	2,53	20,58	0,10	0,85	0,00	0,00
	Ö	1,61	1,60	1,27	6,97	0,00	23,56	0,08	0,00	24,34	4,84
	Y	0,43	0,00	4,32	5,45	1,37	0,00	0,00	0,65	26,09	11,37
2016	K	0,33	1,25	0,00	0,00	2,23	7,38	0,06	1,09	0,00	0,00
	Ö	1,30	1,81	2,38	5,61	0,00	15,08	0,00	0,00	13,89	3,78
	Y	0,00	0,00	4,51	3,47	1,38	0,00	0,10	1,25	14,48	7,57
2017	K	1,20	1,62	0,00	0,00	1,94	15,91	0,21	1,08	0,00	0,00
	Ö	2,01	2,06	3,36	6,83	0,00	13,59	0,16	0,00	6,44	0,86
	Y	0,00	0,00	6,88	6,99	0,04	0,00	0,00	0,83	8,97	4,51
2018	K	1,96	3,05	0,00	0,00	1,56	16,21	0,21	1,14	4,58	2,50
	Ö	2,74	3,14	4,39	7,36	0,00	14,63	0,14	0,00	3,71	2,50
	Y	0,00	0,00	5,69	7,41	0,54	0,00	0,00	1,11	0,00	0,00
2019	K	1,74	2,88	0,00	0,00	1,66	3,31	0,31	0,66	18,70	9,24
	Ö	2,49	2,95	4,83	6,73	0,00	6,78	0,27	0,00	18,16	9,37
	Y	0,00	0,00	5,95	6,69	0,71	0,00	0,00	0,72	0,00	0,00
2020	K	1,23	2,14	0,00	0,00	2,11	21,37	0,13	0,55	12,99	3,64
	Ö	1,97	2,25	6,77	6,23	0,96	28,50	0,09	0,00	10,96	2,10
	Y	0,00	0,00	7,52	6,84	0,00	0,00	0,00	0,82	0,00	0,00
2021	K	0,66	1,31	0,00	0,00	2,59	0,00	0,30	0,67	9,85	8,00
	Ö	1,05	1,45	6,66	7,25	1,14	5,61	0,28	0,00	9,76	6,50
	Y	0,00	0,00	8,00	8,33	0,00	2,00	0,00	0,47	0,00	0,00

Tablo 9. 2011-2021Yılları Arasında Kalkınma ve Yatırım Bankalarının Negatif Uzaklık Değerleri

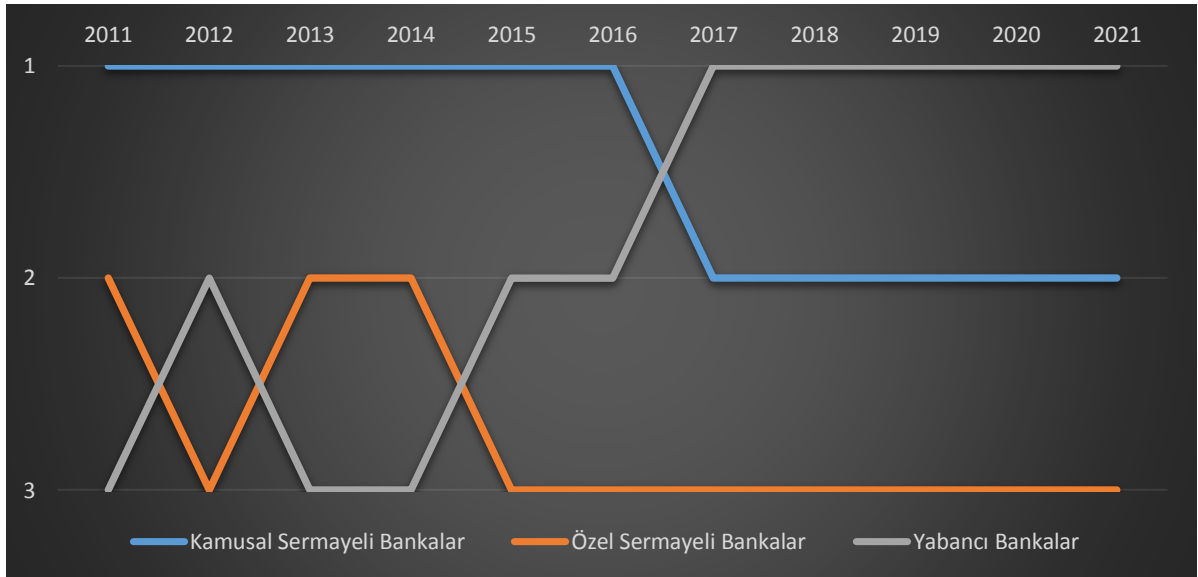
		SY		BY	AK	LO		KO		GGY	
		SY1	SY2	BY1	AK1	LO1	LO2	KO1	KO2	GGY1	GGY2
2011	K	5,02	3,65	0,00	5,29	0,00	6,40	0,13	0,07	88,45	11,39
	Ö	0,00	0,00	3,93	1,75	1,39	0,00	0,17	1,35	3,73	8,43
	Y	0,30	0,29	6,32	0,00	1,49	2,67	0,00	0,00	0,00	0,00
2012	K	2,22	2,81	0,00	8,84	0,00	0,80	0,03	0,00	37,70	6,22
	Ö	0,00	0,00	1,90	3,28	1,73	0,00	0,12	1,28	4,35	6,11
	Y	0,80	0,12	2,36	0,00	3,36	8,77	0,00	0,21	0,00	0,00
2013	K	2,30	1,77	1,08	6,20	0,00	6,37	0,05	0,00	36,09	7,73
	Ö	0,00	0,00	1,69	0,00	2,50	0,00	0,13	1,14	7,20	6,94
	Y	0,49	0,75	0,00	0,04	1,01	7,26	0,00	0,00	0,00	0,00
2014	K	2,25	1,28	4,23	6,22	0,00	11,29	0,00	0,00	35,50	9,45
	Ö	0,00	0,00	3,04	0,00	2,44	0,00	0,02	0,85	4,25	3,95
	Y	0,66	1,16	0,00	0,05	1,13	3,99	0,03	0,16	0,00	0,00
2015	K	1,61	1,06	4,32	6,97	0,00	2,98	0,00	0,00	26,09	11,37
	Ö	0,00	0,00	3,05	0,00	2,53	0,00	0,02	0,85	1,76	6,53
	Y	1,18	1,60	0,00	1,53	1,16	23,56	0,10	0,20	0,00	0,00
2016	K	0,97	0,56	4,51	5,61	0,00	7,69	0,04	0,16	14,48	7,57
	Ö	0,00	0,00	2,13	0,00	2,23	0,00	0,10	1,25	0,59	3,78
	Y	1,30	1,81	0,00	2,14	0,85	15,08	0,00	0,00	0,00	0,00
2017	K	0,81	0,45	6,88	6,99	0,00	0,00	0,00	0,00	8,97	4,51
	Ö	0,00	0,00	3,53	0,16	1,94	2,33	0,06	1,08	2,52	3,65
	Y	2,01	2,06	0,00	0,00	1,90	15,91	0,21	0,25	0,00	0,00
2018	K	0,78	0,09	5,69	7,41	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
	Ö	0,00	0,00	1,30	0,04	1,56	1,58	0,07	1,14	0,86	0,00
	Y	2,74	3,14	0,00	0,00	1,02	16,21	0,21	0,03	4,58	2,50
2019	K	0,75	0,07	5,95	6,73	0,00	3,46	0,00	0,06	0,00	0,13
	Ö	0,00	0,00	1,11	0,00	1,66	0,00	0,04	0,72	0,54	0,00
	Y	2,49	2,95	0,00	0,04	0,94	6,78	0,31	0,00	18,70	9,37
2020	K	0,75	0,12	7,52	6,84	0,00	7,13	0,00	0,28	0,00	0,00
	Ö	0,00	0,00	0,75	0,61	1,15	0,00	0,03	0,82	2,03	1,54
	Y	1,97	2,25	0,00	0,00	2,11	28,50	0,13	0,00	12,99	3,64
2021	K	0,39	0,14	8,00	8,33	0,00	5,61	0,00	0,00	0,00	0,00
	Ö	0,00	0,00	1,34	1,08	1,45	0,00	0,02	0,67	0,08	1,50
	Y	1,05	1,45	0,00	0,00	2,59	3,61	0,30	0,20	9,85	8,00

Ağırlıklandırılmış Pozitif ve Negatif Uzaklık Değerleri hesaplandıktan sonra kriterlerin kareleri toplanarak karakökü alınmıştır. Böylece pozitif uzaklık değerlerinden d+ puanı ve negatif uzaklık değerlerinden d- puanları hesaplanmıştır. Daha sonra “ $d- / ((d-) + (d+))$ ” formülü kullanılarak CC puanları hesaplanarak, her bir alternatifin göreceli sıralaması ve puanı hesaplanmıştır.

Tablo 10. 2011-2021 Yılları Arasında Kalkınma ve Yatırım Bankalarının Performans Puan ve Sıralamaları

		d+	d-	CC	Sıralama			d+	d-	CC	Sıralama
2011	K	6,61	89,79	0,93	1	2017	K	16,19	14,06	0,46	2
	Ö	85,35	10,36	0,11	2		Ö	17,12	6,52	0,28	3
	Y	89,62	7,03	0,07	3		Y	14,06	16,29	0,54	1
2012	K	9,06	39,39	0,81	1	2018	K	17,51	9,37	0,35	2
	Ö	35,15	8,67	0,20	3		Ö	18,02	2,95	0,14	3
	Y	39,35	9,72	0,20	2		Y	9,42	17,56	0,65	1
2013	K	2,95	38,09	0,93	1	2019	K	21,46	9,65	0,31	2
	Ö	30,58	10,51	0,26	2		Ö	23,39	2,19	0,09	3
	Y	37,56	7,39	0,16	3		Y	9,00	22,34	0,71	1
2014	K	2,59	39,25	0,94	1	2020	K	25,48	12,45	0,33	2
	Ö	34,37	7,04	0,17	2		Ö	32,12	3,07	0,09	3
	Y	38,26	4,36	0,10	3		Y	10,20	31,74	0,76	1
2015	K	20,76	29,83	0,59	1	2021	K	13,05	12,85	0,50	2
	Ö	35,02	7,88	0,18	3		Ö	16,45	2,78	0,14	3
	Y	29,34	23,72	0,45	2		Y	11,73	13,57	0,54	1
2016	K	7,90	19,47	0,71	1	Not: 1: Kamusal Sermayeli Bankalar, 2: Özel Sermayeli Bankalar, 3: Yabancı Bankalar					
	Ö	21,83	5,08	0,19	3						
	Y	17,40	15,42	0,47	2						

Araştırmaya dahil edilen Kalkınma ve Yatırım Bankalarının 2011-2021 yılları performans sıralaması incelendiğinde Kamusal Sermayeli Bankalar 2011, 2012, 2013, 2014, 2015 ve 2016 yıllarında en iyi finansal performansa sahip iken, 2017, 2018, 2019, 2020 ve 2021 yıllarında performans sıralamasında ikinci olmuştur. Yabancı sermayeli bankaların performansı incelendiğinde 2011, 2013 ve 2014 yıllarında en kötü performansa sahip iken, 2017 yılı itibarıyla 2018, 2019, 2020 ve 2021 yıllarında en iyi performans gösteren bankalar olmuştur. Özel sermayeli bankalar ise, 2011, 2013 ve 2014 yıllarında performans sıralamasında ikinci sıradayken araştırmaya dahil edilen yıllarda en kötü performansa sahip bankalar olmuştur.

Şekil 1. 2011- 2021 Yılları Arasında Kalkınma ve Yatırım Bankalarının Performans Grafiği

Şekil incelendiğinde göze bariz olarak çarpan kamusal sermayeli bankaların 2011, 2012, 2013, 2014, 2015 ve 2016 yıllarında en iyi performansa sahipken, 2017 yılından itibaren performans sıralamasında ikinci sıradadır. Yabancı sermayeli bankalar ise 2011, 2013 ve 2014 yıllarında en kötü performansa sahip olurken 2015 yılından itibaren yükselişe geçerek 2017 yılı itibarıyla 2018, 2019, 2020 ve 2021 yıllarında en iyi performansa

sahip olan bankalar olmuştur. Özel sermayeli bankalar ise 2011, 2013 ve 2014 yıllarında performans sıralamasında ikinci olurken diğer yıllarda en kötü performansa sahip bankalar olmuştur.

SONUÇ VE ÖNERİLER

İnsanlık tarihi incelendiğinde önceleri doğa olayları ve savaşlarla başa çıkabilmek için organizasyonlara ihtiyaç duyulduğu ve akabinde oluşan kümülatif bilgi birikiminin son yüz yıllarda işletmecilik ve yönetim bilimi vasıtasıyla endüstriye aktarıldığı görülmektedir. Endüstride rekabetin varlığı işletmeleri başarılı veya başarısız kıldığı bilenen bir gerçektir. Dolayısıyla işletmeleri benzer rekabet şartlarında, benzer göstergelerle uzun dönemli karşılaştırarak performanslarını ölçmek birçok araştırmacının ilgi alanını oluşturmuştur. Ülkeden ülkeye farklılık göstermekle birlikte kamudan sonra belki de en çok personel istihdam eden ve varlık yapısı itibarıyla kamudan sonra önemli büyüklüklere ulaşan bankalar, para ve kredi politikaları açısından finansal sistemin temel oyuncularını olarak faaliyet yürütmektedirler. Dünyada ve ülkemizde bankacılık genel itibarıyla ticari, katılım ve kalkınma ve yatırım bankacılığı olmak üzere bir sınıflandırmaya tabi tutulduğu bilinmektedir. Araştırmamızın konusunu oluşturan kalkınma ve yatırım bankaları özel fonksiyonlarıyla belirli hedefleri gerçekleştirmek üzere varlığını sürdüren ihtisas bankalarıdır. Kalkınma bankaları genel itibarıyla gelişmekte olan ülkelerde endüstrilerin gelişimine odaklanırken, yatırım bankaları ise genellikle gelişmiş sermaye piyasalarının olduğu ülkelerde faaliyet göstermektedirler. Mevduat toplayamayan veya kabul edemeyen bu bankalar konvansiyonel bankalara göre daha az çalışan ve şube ağıyla hizmet vermektedirler. Dünyada bölgesel kalkınma yatırım bankaları veya çok taraflı kalkınma bankaları (Multilateral Development Banks, MDB) olarak ifade edilen bankalarda mevcuttur. Ülkemizde ise özellikle 1965’ e kadar kurulan 2 adet kalkınma ve yatırım bankası ile sektörde alanın doldurulmaya başlandığı, bu sayının 1980’de 3’e, 1990’da 10’a, 1995’de 13’e, 2000’de 18’e çıktığı. 2000’li yılların başında yaşanan bankacılık krizleriyle bu sayının 13’e düştüğü bilinmektedir. 2021 yılı itibarıyla ise Türkiye’de 16 tane kalkınma ve yatırım bankası bulunmaktadır. Bu bankaların 3’ü kamu sermayeli, 9’u özel sermayeli ve 4’ü yabancı sermayeli bankadır (TBB, 2021: 30). Türkiye’de kalkınma ve yatırım bankaları 1958-1965 yılları arasında daha önceden kurulmuş tesislerin iyileştirilmesini üstlenmiş, 1973-1980 yılları arasında ise KOBİ’lerin finansman ihtiyaçlarını karşılamaya yönelmiş, 1980 ve 1990 yılları arasında ise turizm ve ihracatın desteklenmesi fonksiyonlarını yürütmeye çalışmıştır (Takan ve Boyacıoğlu, 2011: 65). Günümüzde ise yukarıdaki fonksiyonların haricinde sermaye piyasasının gelişmesiyle aracılık fonksiyonlarının arttığı gözlemlenmektedir. Yapılan bu çalışmada Türkiye Bankalar Birliğinde “seçilmiş rasyolar” adı altında yayınlanan raporlarda kalkınma ve yatırım bankalarına ait olan verilerden yararlanılmıştır. Bu kapsamda kalkınma ve yatırım bankalarının en güncel bir şekilde finansal performanslarını ölçebilmek amacıyla 2011-2021 arası 11 yıllık dönem araştırmanın kapsamı olarak belirlenmiştir. Yöntem olarak ise bankacılık ile ilgili performans ölçümünde literatürde kullanılan çok kriterli karar verme tekniklerinden yararlanılmış ve TOPSIS (Technique For Order Preference By Similarity To An Ideal Solution) yöntemi tercih edilmiştir. TOPSIS yönteminin tercih edilme nedeni bu yöntemin, nitel bir çevrim yapılmaksızın, doğrudan veri üzerine uygulanabilmesidir (Akmeşe vd., 2016: 99; Sunar vd., 2018: 1172). Dünyada ve Türkiye’de bankacılık ile ilgili performans ölçümleri ağırlıklı olarak finansal oranlar vasıtasıyla ve ticari bankalar düzeyinde yapılmıştır. Dolayısıyla bu çalışmada finansal oranlar kullanarak ve daha nadir bir şekilde araştırma konusu olan kalkınma ve yatırım bankalarının performans ölçümleri ele alınmıştır. Çalışma Türkiye’de faaliyet gösteren 16 kalkınma ve yatırım bankası üzerinde yapılmıştır. Söz konusu bu bankalar sermaye mülkiyetleri bakımından sınıflandırmaya tabi tutularak TOPSIS yöntemi ile performansları karşılaştırılmıştır. Çalışmada 2011 ve 2016 yılları arasında en iyi performansı kamusal sermayeli bankaların gösterdiği tespit edilirken, kamusal sermayeli bankaların sonraki yıllarda en iyi ikinci performansı gösteren grup olduğu görülmüştür. Ayrıca çalışmada 2017 ve 2021 yılları arasında ise Türkiye’de faaliyet gösteren yabancı sermayeli kalkınma ve yatırım bankalarının en iyi performansa sahip bankalar olduğu tespit edilmiştir. Yine Türkiye’de faaliyet gösteren özel sermayeli kalkınma ve yatırım bankalarının 2011, 2013 ve 2014 yıllarında en iyi performans gösteren ikinci banka grubu iken diğer yıllarda en kötü performans sergileyen banka grubu olduğu bulgusuna ulaşılmıştır. Çalışma performans ölçümüne 2021 yılını dahil ederek en güncel ölçümü gerçekleştirmesi bakımından literatüre önemli bir katkı sunarken, en yaygın bir yöntemi kullanarak da geçmiş çalışmalarla karşılaştırma imkanı sağlaması bakımından önem arz etmektedir. Yine son yıllarda akademik çalışmalarda görülen sermaye mülkiyetleri bakımından sınıflandırmaya tabi tutularak grupların performans ölçümünün yapılması bakımından da yenilik içerdiği ifade edilebilir. Araştırmanın belirli bir dönemi kapsamı, belirli kriterler üzerinden yapılması ve kriterlerin eşit ağırlıklandırılması araştırmanın önemli sınırlılıklarını oluşturduğu da yukarıda ifade edilmektedir. Dolayısıyla farklı kriterler, farklı ağırlıklandırılmış yöntemler ve farklı yılları kapsayan yeni çalışmalar vasıtasıyla bankacılık sektörünün performansı yeni çalışmalarla ortaya konabilir.

KAYNAKÇA

- Akmeşe, H., Ateş, A., Büyükşalvarcı, A., Kılınç, C., Sunar, H., & Coşkun, M. (2016). Performance Evaluation Of Turkish Tourism Economics By TOPSIS Between The Years 2003-2015. *The 2016 WEI International Academic Conference Proceedings*, Boston, USA.
- Ali, B. J., & Oudat, M. S. (2020). Financial risk and the financial performance in listed commercial and investment banks in Bahrain Bourse. *International Journal of Innovation, Creativity and Change*, 13(12), 160-180.
- Aluchna, M. (2012). *Post Crisis Corporate Governance Lessons*. The case of the US investment banks. *JMFS*, 7.
- Arslan, E., & Bora, A. (2022). Türk Bankacılık Sektöründe Faaliyette Bulunan Kalkınma ve Yatırım Bankalarının 2015–2020 Dönemi Performanslarının Özkaynak Karlılığı Bileşenlerine Göre İncelenmesi. *Balkan Sosyal Bilimler Dergisi*, 11(21), 27-40.
- Aslan, E., & Çetin, G. (2022). Ekonomik Kırılganlık Göstergelerinin Yatırım Bankalarının Ortalama Aktif Karlılıklarına Etkisi: Türkiye Örneği. *İstanbul Ticaret Üniversitesi Dış Ticaret Enstitüsü Working Paper Series Dergisi*, 3(3), 107-129.
- Babuşcu, Ş., & Hazar, A. (2017). *Genel Bankacılık Bilgileri*. Ankara: Bankacılık Akademisi Yayınları.
- Chung, S. A. (1996). Performance Effects of Cooperative Strategies Among Investment Banking Firms: A Loglinear Analysis Of Organizational Exchange Networks. *Social Networks*, 18(2), 121-148.
- Erdem, B. (2021). Örgüt Performansının Ölçülmesinde 360 Derece Performans Değerlendirme Yöntemi, İçinde: *Sosyal ve Beşeri Bilimlerde Araştırma ve Değerlendirmeler- II*, (Editörler: Emrah Aydemir, Sema Sağlık) ss. 303-316. Gece Kitaplığı, Ankara.
- Eyüpgiller, S. (2003). *Bankacılar İçin Banka İşletmeciliği Bilgisi*. Ankara: Sözkese Matbaacılık.
- Günal M. (2019) *Para Banka ve Finansal Sistem*. Gazi Kitabevi, Ankara.
- Hazar, A., & Babuşcu, Ş. (2017). Bankacılığa giriş: Temel bankacılık bilgileri. *Ankara: Bankacılık Akademisi Yayınları*.
- Kamamia, L. (2018). The effect of macro-economic variables on performance of investment banks in Kenya (Doctoral dissertation, University of Nairobi).
- Kanunu, B. (2005). 5411 Sayılı Bankacılık Kanunu. *Ankara: Resmi Gazete*, 25983.
- Karadağ Ak, Ö., Hazar, A., & Babuşcu, Ş. (2022). Evaluation of the financial performance of development and investment banks with entropy-based ARAS method. *Macroeconomics and Finance in Emerging Market Economies*, 1-21.
- Karahanoglu, I. (2017). Türk Kalkınma ve Yatırım Bankalarının Aktif Karlılığını Etkileyen Faktörlerinin Belirlenmesi. *Erciyes Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, (50), 167-186.
- Mamatzakis, E., & Bermpei, T. (2015). The effect of corporate governance on the performance of US investment banks. *Financial Markets, Institutions & Instruments*, 24(2-3), 191-239.
- Ömürbek, V. ve Kınay, B. (2013) Havayolu Taşımacılığı Sektöründe TOPSIS Yöntemiyle Finansal Performans Değerlendirmesi, *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, C.18, S.3, S.343-363.
- Özcan, I. (2020). Sd Tabanlı Mabac Ve Waspas Yöntemleriyle Kamu Sermayeli Kalkınma Ve Yatırım Bankalarının Performans Analizi. *Uluslararası İktisadi ve İdari İncelemeler Dergisi*, (29), 61-78.
- Parasız, İ. (2005). *Para Banka ve Finansal Piyasalar* (8. Baskı b.). Bursa: Ezgi Kitabevi.
- Parasız, İ. (2007). *Modern Bankacılık Teori ve Uygulama*. Bursa: Ezgi.
- Radic, N., Fiordelisi, F. & Girardone, C. Kriz Öncesi Yatırım Bankalarında Verimlilik ve Risk Alma. *J Financ Serv Res* 41, 81–101 (2012).

Sunar, H., Gökçe, F., Ateş, A., Kılınç, C., Yılmaz, R. (2018). 013-2016 Karlılık Oranları İle AHP-TOPSiS Yöntemleri Kullanılarak Performans Değerlendirilmesi: Borsa İstanbul'da Yer Alan Turizm Şirketleri Örneği, *VII. Ulusal III. Uluslararası Doğu Akdeniz Sempozyumu*, Bildiriler Kitabı, İskenderun. ss. 1167-1182.

Takan, M., & Boyacıoğlu, M. A. (2011). *Bankacılık Teori, Uygulama ve Yöntem* (3 b.). Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.

Türkiye Bankalar Birliği (2020). https://www.tbb.org.tr/Content/Upload/Dokuman/8761/Turkiye'de_Bankacilik_Sektoru_1960-2020.pdf, Erişim Tarihi: 03.12.2022.

Türkiye Bankalar Birliği (2021). https://www.tbb.org.tr/Content/Upload/Dokuman/8850/Bankalarimiz_2021.pdf, Erişim Tarihi: 03.12.2022.

Türkiye Bankalar Birliği (2022). Türkiye'de Faaliyet Gösteren Bankalar. <https://www.tbb.org.tr/tr/bankacilik/banka-ve-sektor-bilgileri/banka-bilgileri/tarihsel-bilgiler/68>, Erişim Tarihi: 03.12.2022.

